

**Hulumtimi, vlerësimi dhe
zhvillimi i dokumenteve mbi
biodiversitetin, ndikimin
klimatik në biodiversitet,
restaurimin dhe menaxhimin
afatgjatë të habitateve**

Vlerësimi i Zonave të Ndjeshme të Biodiversitetit

Autor: SRD institute
Botues: EC Ma Ndryshe
Rr. Fehmi Lladrovci Nr.67, Prizren,
Rr. Xhemajl Mustafa 9/1 LL-4 Nr.7
www.ecmandryshe.org
info@ecmandryshe.org
029 222 771

Raporti “Vlerësimi i Zonave të Ndjeshme të Biodiversitetit” u realizua në kuadër të projektit “Fuqizimi i Organizatave Mjedisore të Shoqërisë Civile në Kosovë (EECSOK)” që mbështetet nga Ambasada Suedeze në Prishtinë dhe zbatohet nga Community Development Fund - CDF.
Përmbajtja dhe qëndrimet e paraqitura këtu nuk përfaqësojnë qëndrimin zyrtar të donatorëve.

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Projekti “Hulumtimi, vlerësimi dhe zhvillimi i dokumenteve mbi biodiversitetin, ndikimin e ndryshimeve klimatike në biodiversitet, restaurimin e habitateve dhe menaxhimin afatgjatë të habitateve” ofron një qasje ndërdisiplinore duke integruar planifikimin hapësinor, kornizën ligjore dhe ekspertizën ekologjike së bashku me analizat cilësore dhe shkencore. Duke kombinuar njohuritë nga fusha të ndryshme, qëllimi është të krijohet një kuptim gjithëpërfshirës i sfidave mbi biodiversitetin. Projekti thekson rëndësinë e bashkëpunimit midis shkencës mjedisore, politikave dhe dizajnit hapësinor, duke krijuar një bazë për strategjitë e menaxhimit adaptiv të informuara si nga të dhënat ekologjike ashtu edhe nga dinamikat hapësinore. Kjo siguron që veprimet e ardhshme të bazohen në një perspektivë të informuar mirë dhe gjithëpërfshirëse. Projekti synon të identifikojë dhe hartëzojë zonat kryesore të biodiversitetit në rrezik, duke u përqendruar në Prizren, Suharekë dhe Malet e Sharrit. Përmes vlerësimeve në terren, të dhënave GIS, hartave hapësinore, analizave të ekologjisë hapësinore dhe rishikimeve ekzistuese të planeve të menaxhimit, do të identifikohen habitatet kritike. Këto do të krahasohen me modelet historike dhe aktuale të klimës për të parashikuar ndryshimet e ardhshme ekologjike dhe për të vlerësuar ndikimin e ndryshueshmërisë së klimës në biodiversitet. Përveç kësaj, projekti do të vlerësojë nevojën për restaurimin e habitateve, duke dokumentuar përfitimet ekologjike dhe sociale të përpjekjeve të restaurimit.

Ky raport, *Vlerësimi i Zonave të Ndjeshme të Biodiversitetit*, shqyrton kornizat ndërkombëtare dhe evropiane të biodiversitetit dhe marrëdhënien e tyre me politikat e Kosovës. Qëllimi është të përkthehen detyrimet e nivelit të lartë në prioritet hapësinor të qarta dhe të zbatueshme për ruajtjen dhe qëndrueshmërinë ndaj ndryshimeve klimatike. Raporti thekson nevojën për të kapërcyer hendekun mes kornizave të politikave dhe realiteteve ekologjike, duke integruar instrumentet e qeverisjes me një qasje hartëzimi të fokusuar te habitatet. Në këtë mënyrë, nxirret në pah se si detyrimet ligjore, treguesit shkencorë dhe analiza hapësinore mund të bashkëveprojnë për të identifikuar ekosistemet e cënueshme, për të udhëhequr proceset e restaurimit dhe për të mbështetur menaxhimin afatgjatë të biodiversitetit.

PRAPAVIJA

Ekosistemet e Kosovës gjenden në një kryqëzim presionesh të shumta – rritja e temperaturave, ndryshimet në hidrologji, shndërrimi i tokës dhe qeverisja e fragmentuar – megjithatë, ato kanë një vlerë të jashtëzakonshme për ruajtjen e natyrës, nga peizazhet alpine deri te habitatet e pasura lumore. Strategjitë dhe ligjet ekzistuese e njohin këtë rëndësi, por monitorimi i biodiversitetit mbetet i pjesshëm dhe përpjekjet për restaurim vuajnë nga mungesa e të dhënave. Me intensifikimin e ndryshimeve klimatike, zonat e ndjeshme përballen me rreziqe gjithnjë e më të mëdha, ndërkohë që jetesa e komuniteteve dhe trashëgimia kulturore vazhdojnë të varen nga shërbimet që këto ekosisteme ofrojnë.

Në këtë kontekst, nevojitet një ndryshim nga një listë kontrolli e bazuar në specie drejt një vlerësimi të përqendruar në habitat, hapësinor dhe të vendndodhjes, i cili përafron detyrimet ndërkombëtare me veprime praktike lokale. Prandaj, ky raport:

1. Vendos përpjekjet e Kosovës brenda axhendave të CBD/GBF dhe BE 2030;
2. Inventarizon instrumentet kombëtare (ligje, udhëzime administrative, plane hapësinore dhe të zonave të mbrojtura); dhe
3. Hedh themelet për planifikimin e restaurimit, lidhshmërinë ekologjike dhe zbatimin.

HYRJE

Biodiversiteti në mbarë botën është në rënie të shpejtë, me humbjen e specieve, degradimin e ekosistemit dhe fragmentimin që përshpejtohet nën presionet e kombinuara të ndryshimeve klimatike, konvertimit të përdorimit të tokës dhe praktikave të paqëndrueshme. Meqenëse sistemet ekologjike dhe zonat e specieve nuk respektojnë kufijtë administrativë, sfida e ruajtjes së biodiversitetit është adresuar prej kohësh përmes marrëveshjeve ndërkombëtare dhe strategjive rajonale. Kornizat globale si Konventa për Diversitetin Biologjik (CBD) dhe Korniza e saj Globale e Biodiversitetit Kunming-Montreal (GBF), së bashku me Strategjinë e Biodiversitetit 2030 të Bashkimit Evropian, e kanë vendosur mbrojtjen dhe restaurimin e biodiversitetit në qendër të axhendave mjedisore dhe klimatike. Këto korniza theksojnë integrimin e prioriteteve ekologjike në planifikimin hapësinor, bujqësinë, pylltarinë dhe sektorë të tjerë që formësojnë drejtpërdrejt peizazhet.

Kosova, ndërsa nuk është nënshkruese e të gjitha traktateve globale, përputhet me shumë nga këto axhenda si pjesë e rrugës së saj të integritit evropian dhe përmes strategjive kombëtare për mbrojtjen e natyrës, ndryshimet klimatike dhe zhvillimin e qëndrueshëm. Ekziston një kornizë gjithëpërfshirëse ligjore dhe politike, duke filluar nga Ligji për Mbrojtjen e Natyrës deri te instrumentet sektoriale si legjislacioni për pylltarinë dhe planifikimin hapësinor. Megjithatë, mbeten boshllëqe në zbatim, monitorim dhe koordinim ndërsektorial. Përkthimi i detyrimeve të nivelit të lartë në veprime të qarta hapësinore dhe të rëndësishme në nivel lokal është ende i pabarabartë, me habitate të ndjeshme që përballen me presione në rritje pavarësisht njohjes formale të vlerës së tyre.

Ky raport i përgjigjet kësaj sfide duke vlerësuar zonat e cenueshme të biodiversitetit të Kosovës përmes një lente shumë-shkallëshe. Ai shqyrton kornizat ndërkombëtare dhe evropiane, vendos politikat kombëtare të Kosovës brenda këtyre axhendave më të gjera dhe thekson se ku përputhshmëria është e fortë dhe ku divergjencat vazhdojnë. Duke lidhur instrumentet e qeverisjes me një qasje hartëzimi të përqendruar në habitat, raporti synon të përgatisë terrenin për restaurim, lidhshmëri ekologjike dhe planifikim rezistent ndaj klimës. Duke vepruar kështu, ai jo vetëm që kontribuon në përpjekjet e vazhdueshme për të mbrojtur biodiversitetin, por gjithashtu nënvizon rëndësinë e përfshirjes së prioriteteve ekologjike në rrugët e ardhshme të zhvillimit të Kosovës.

KONCEPTI I BIODIVERSITETIT: PERSPEKTIVA HISTORIKE DHE INSTRUMENTET NDËRKOMBËTARE

3

BIODIVERSITETI, I NJOHUR GJERËSISHT QË NGA FUNDI I SHEKULLIT XX, ËSHTË THELBËSOR PËR EKOSISTEMET DHE MIRËQENIEN NJERËZORE. AI U INSTITUCIONALIZUA ME KONVENTËN PËR DIVERSITETIN BIOLOGJIK (1992) DHE SOT HUMBJA E TIJ PARAQET NJË KRIZË GLOBALE. KOSOVA, NDONËSE PËRBALLET ME SFIDA MJEDISORE, KA POTENCIAL TË MADH PËR RUAJTJE DHE ZHVILLIM TË QËNDRUESHËM NË PËRPUTHJE ME KORNIZAT NDËRKOMBËTARE.

OBJEKTIVAT EVROPIANE TË BIODIVERSITETIT

4

BASHKIMI EVROPIAN KA ZHVILLUAR POLITIKA TË FUQISHME PËR BIODIVERSITETIN, SI RRJETI NATURA 2000 DHE STRATEGJIA 2030, DUKE LIDHUR OBJEKTIVAT GLOBALE ME VEPRIMET RAJONALE. MEGJITHATË, HUMBJA E BIODIVERSITETIT MBETET SFIDË, NDËRSA KOSOVA, EDHE PSE JASHTË BE-SË, PËRAFROHET ME KËTO KORNIZA PËR TË RUAJTUR PASURINË E SAJ NATYRORE.

QEVERISJA E BIODIVERSITETIT NË KOSOVË: INSTRUMENTE LIGJORE DHE DREJTIME STRATEGJIKE

5

KOSOVA KA HARTUAR LIGJE DHE STRATEGJI PËR MBROJTJEN E BIODIVERSITETIT, SI LIGJI PËR MBROJTJEN E NATYRËS DHE PLANET KOMBËTARE, DUKE U PËRAFRUAR ME BE-NË. MEGJITHATË, SFIDAT NË ZBATIM DHE RUAJTJEN E SPECIEVE TË RREZIKUARA MBETEN TË MËDHA.

PRAPAVIJA DHE NEVOJA PËR NJË QASJE TË RE NDAJ HARTIMIT TË BIODIVERSITETIT

6

LIBRI I KUQ I KOSOVËS DOKUMENTON SPECIET E KËRCËNUARA SIPAS STANDARDEVE TË IUCN, POR MBETET I KUFIZUAR PASI NUK OFRON NJË PASQYRË TË PLOTË TË BIODIVERSITETIT APO TË DINAMIKËS SË EKOSISTEMEVE. PRANDAJ, NEVOJITET NJË QASJE MË E RE DHE PROAKTIVE QË KOMBINON ANALIZËN HAPËSINORE, CENUESHMËRINË KLIMATIKE DHE NJOHURITË LOKALE PËR TË IDENTIFIKUAR PRESIONET EKOLOGJIKE DHE PËR TË MBËSHTETUR STRATEGJI MË EFEKTIVE PËR RUAJTJEN AFATGJATË TË NATYRËS.

QASJE METODOLOGJIKE: NGA INSEKTET UJORE NË ZONAT E NDJESHME

7

HULUMTIMI PËRDOR INSEKTET UJORE
SI TREGUES TË NDJESHËM PËR TË
HARTËZUAR BIODIVERSITETIN, DUKE
LIDHUR CIKLIN E TYRE JETËSOR ME
NDRYSHIMET NË UJË E TOKË DHE
DUKE IDENTIFIKUAR ZONAT MË TË
RREZIKUARA PËR RUAJTJE.

Për EC:

EC Ma Ndryshe është organizatë me bazë në komunitet, e themeluar në vitin 2006, që angazhohet për zhvillim të qëndrueshëm me qasje gjithëpërfshirëse.

Aktivizmi i EC-it synon një Kosovë ku qeverisja demokratike është pjesëmarrëse, transparente dhe llogaridhënëse, duke siguruar që institucionet, komunitetet dhe palët e interesit të punojnë së bashku drejt një zhvillimi të qëndrueshëm.

Ky vizion promovon vendimmarrjen gjithëpërfshirëse, politika më të fuqishme dhe përfshirje më të madhe të publikut, duke siguruar që qëndrueshmëria të jetë pjesë përbërëse e qeverisjes si në nivel lokal, ashtu edhe në atë kombëtar.

Përmes koordinimit më të mirë institucional, hartimit të politikave të bazuara në dëshmi dhe angazhimit qytetar, angazhimi i EC-it synon të kapërcejë hendekun mes komuniteteve dhe institucioneve, duke siguruar që qeverisja e mirë të sjellë ndryshime të prekshme dhe afatgjata.

Deklarata e vizionit

“Fuqizimi i një Kosove elastike dhe gjithëpërfshirëse, ku komunitetet në mënyrë aktive formojnë institucione të qëndrueshme, të digjitalizuara dhe të ndërgjegjshme”.

Deklarata e misionit

“EC Ma Ndryshe përkrah qeverisjen demokratike dhe zhvillimin e qëndrueshëm në Kosovë duke nxitur zhvillimin e qëndrueshëm socioekonomik, kulturor dhe të gjelbër përmes edukimit digjital, kujdestarisë mjedisore, mobilizimit të komuniteteve, avokimit për vendimmarrje publike me pjesëmarrje dhe kultivimit të partneriteteve strategjike”.

